

การบริหารการพัฒนา: บูรณาการตามกรอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง(ร่าง)

ณัฐพงศ์ ทองภักดี*

1. ความนำ

บทความนี้สังเคราะห์การบริหารการพัฒนาตามกรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เอกสารวิชาการโครงการสัมมนาประจำปี 2550 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เป็นพื้นฐาน พิจารณาว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้อง ขยาย หรือขัดแย้ง องค์กรความรู้พัฒนาบริหารศาสตร์ในปัจจุบันอย่างไร ซึ่งนำแนวทางในการบริหารอย่างไร รวมทั้งจะประยุกต์ปรัชญาเพื่อการบริหารพัฒนาที่ดีและสังคมที่พอเพียงอย่างไร

2. บทเรียนจากกรณีศึกษาการบริหารรายสาขา

ในกลุ่มงานวิจัยนี้ได้ มีการศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารองค์กร (สมบัติ กุสุมาวดี, 2550) การบริหารภาครัฐ (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2550) และภาคเอกชน (พลิน ภูเจริญ, 2550) การบริหารระดับชุมชน (วิชัย รูปขำดี, 2550) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ชวิชัย ศุภดิษฐ์, 2550) และนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ (ประสพโชค มั่งสวัสดิ์, 2550) การศึกษามีจุดเน้นและกรณีศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ใช้กรอบของปรัชญาเดียวกัน ซึ่งอาจจะเป็นบทเรียนที่ทำให้เห็นองค์ความรู้และประยุกต์ในลักษณะที่สำคัญร่วมกัน ดังนี้

ก) ปรัชญาเป็นองค์ความรู้ร่วมสมัย

องค์ความรู้การบริหารสมัยใหม่จะมีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าองค์ความรู้ด้านการบริหารแบบดั้งเดิม การบริหารแบบดั้งเดิมอยู่ในสภาพแวดล้อมที่การเปลี่ยนแปลงมีไม่รวดเร็วนัก มักจะมุ่งเน้นการบริหารเฉพาะด้าน ส่วนนักบริหารสมัยใหม่จะต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลง

* ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ผู้เขียนขอขอบคุณต่อข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากคณาจารย์ผู้เขียนบทความในโครงการนี้ ผู้เข้าร่วมในการประชุมระดมความคิด ณ จังหวัดสมุทรสาคร วันที่ 2 มีนาคม 2550 รศ. ดร. อติสร อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ผศ. ดร.ณดา จันทร์สม บทความนี้มี นางสาวศิริพรรณ ไชยรัตน์ เป็นผู้ช่วยวิจัย

ที่รวดเร็ว ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระทบทั้งต่อ องค์กร การให้บริการของภาครัฐ การพัฒนาธุรกิจ การกำหนดนโยบาย การพัฒนา การบริหารชุมชน และทรัพยากรองค์ความรู้ พัฒนบริหารศาสตร์สมัยใหม่จึงต้องบริหาร เพื่อให้มีการปรับตัวได้อย่างดี มองการพัฒนาในระยะยาวขึ้น รวมทั้งเห็นความเชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ ที่ชัดเจนขึ้น

ดังนั้นการบริหารการพัฒนามัยใหม่จะมีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่มองภาพการพัฒนาที่เป็นองค์รวม มองภาพกว้างขึ้น เช่น นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ เดิมมุ่งเฉพาะการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การใช้กลไกตลาดและเปิดเสรี ตามแนว Washington Consensus พบว่ามีปัญหา¹ จึงเกิดกระแสแนวความคิดการพัฒนาใหม่ เป็นการเจริญเติบโตที่มีคุณภาพ ต้องเป็นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะที่สำคัญคือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สม่ำเสมอ การเจริญเติบโตที่ต้องช่วยให้เกิดความกินดีอยู่ดีของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไม่กระจุกตัว การเจริญเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่ดี สามารถรับมือกับปัจจัยเสี่ยงจากโลกภายนอกที่เข้ามากระทบได้ ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีคุณภาพนี้จะต้องคำนึงถึงสถาบันต่างๆ ในสังคมนอกเหนือจากทางเศรษฐกิจด้วย

การบริหารการพัฒนาด้านอื่นๆ ก็เช่นกัน มีการขยายองค์ความรู้ให้ครอบคลุมมากขึ้น การบริหารองค์กร ความรู้เดิมมององค์กรแบบกลไก แต่ทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนขององค์กรกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ในการบริหารการพัฒนาภาครัฐ แนวใหม่เป็นการนำแนวคิดหรือตัวแบบการจัดการสมัยใหม่แนวธุรกิจมาประยุกต์ เพื่อให้การบริหารงานของภาครัฐเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน รวมทั้งมีความเชื่อมโยงกับแนวความคิดเสริมพลัง โดยเฉพาะแนวทางการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กร และการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ มีแนวทางหลักๆ ได้แก่ การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการประชาชนสู่ความเป็นเลิศ และการมีธรรมาภิบาล

การบริหารธุรกิจในองค์ความรู้ดั้งเดิมจะเน้นที่ผลตอบแทนทางการเงิน เพื่อเพิ่มมูลค่าหุ้น เพราะมองว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือผู้ถือหุ้น ทฤษฎีสมัยใหม่มองหลายมิติขึ้น เพราะต้องการให้องค์กรพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น Balanced Score Card ที่ต้องพิจารณามิติอย่างน้อย 4 ด้าน คือ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และพัฒนา และมีการพิจารณาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่กว้างขวางขึ้น นอกจากผู้ถือหุ้น รวมถึง ผู้บริโภคพันธมิตรทางธุรกิจ (business partner) พนักงาน สังคม

¹ ตัวอย่างคำวิจารณ์ เช่น Joseph Stiglitz and others (2006)

การพัฒนาให้ธุรกิจมีความสามารถในการแข่งขัน (Competitive advantage) ก็สามารถใช้หลักปรัชญานี้ผลักดันในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ ผลิน ภูเจริญ (2550) ชี้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคำตอบของการสร้างและพัฒนาความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีความสมดุลลงตัวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เพราะกรอบแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นพลวัตการพัฒนาที่ลงตัว (Dynamic optimum) ส่งผลทำให้องค์กรต้องมีการปรับตัวตลอดเวลา โดยสร้างความสามารถในการแข่งขัน ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ปรัชญาสามารถชี้นำการสร้างกลยุทธ์ที่มีความร่วมสมัย คือ กลยุทธ์ที่มีการปรับตัวตลอดเวลาที่มีความพอดี คำนึงถึงความเสี่ยง และกลยุทธ์ที่มีการพัฒนาตลอดองค์กร เพราะ ความสามารถในการแข่งขันจะมาจากความรู้ขององค์กร ซึ่งเป็นตามเงื่อนไขการมีความรอบรู้ตามปรัชญา

จุดร่วมกันที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งคือ ความสำคัญของคน เพราะจุดสุดท้ายของการพัฒนาคือ การทำให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ เพราะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ในการพัฒนา การบริหารจึงให้ความสำคัญของคนทั้งสองด้าน เช่น ในด้านบริหารภายในขององค์กรธุรกิจชั้นนำ จะให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ก่อนเสมอ โดยมุ่งเน้นการสร้างสติปัญญา ความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน ซึ่งกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างให้เกิดสังคมองค์ความรู้ ทั้งยังต้องให้ความสำคัญกับบุคคลในองค์กรให้มีความสำคัญเท่าเทียมกัน

ส่วนอีกด้านหนึ่ง ธุรกิจต้องให้ความสำคัญของผู้บริโภคและประชาชนทั่วไป เพื่อภาพลักษณ์ของธุรกิจและการยอมรับของสังคม การวางนโยบายเศรษฐกิจให้ความสำคัญของคนที่เป็นผลลัพธ์ของการพัฒนา และเป็นพลังทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจ การบริหารภาครัฐที่เน้นจุดมุ่งหมายคือการให้บริการ การให้ความพอใจแก่คนผู้รับบริการ โดยคนต้องมีประสิทธิภาพในการให้บริการ รวมทั้งคนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่ก็ถือว่าคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการจัดการองค์กร

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางเหมาะกับองค์ความรู้สมัยใหม่ มีส่วนสนับสนุนและขยายความรู้ เพราะกรอบความคิดและเป้าหมายตรงกันโดยปรัชญาเน้นความเป็นพลวัต ยอมรับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะกระแสโลกาภิวัตน์โดยรู้เท่าทัน หลีกเลี่ยงการเกิดวิกฤติ เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล คำนึงถึงผลระยะยาว (ณัฐพงษ์ ทองภักดี, 2550) ตรงกับการบริหารการพัฒนาร่วมสมัย

เมื่อการบริหารมองภาพเป็นองค์รวมมากขึ้น ปรัชญาก็ให้แนวทางถึงมิติต่างๆ ที่การบริหารต้องพิจารณา เช่น วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ปรัชญาทำให้การบริหารมองในแง่จิต

วิญญูญานมากขึ้น ปรัชญาเน้นองค์ความรู้ด้วยว่า การจะทำการพัฒนาได้ต้องมีพื้นฐานที่สำคัญของความรู้ และคุณธรรม

เมื่อการบริหารสมัยใหม่มองคนเป็นศูนย์กลางของการบริหาร ทำให้เห็นคุณค่าของคนมากขึ้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ให้ความรู้ที่จะสร้างคน โดยเป็นไปตามหลักของความพอเพียง ทั้งในการดำรงชีวิตและการตัดสินใจ เป็นการขยายความรู้ว่า เมื่อจะพัฒนาคนไม่ว่าด้านของผลหรือด้านของปัจจัย ให้ใช้หลักที่ทำให้ มีความพอประมาณ มีเหตุ มีผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรู้และคุณธรรม

ปรัชญาจึงเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยในการบริหารการพัฒนาร่วมสมัย

ข) ปรัชญาชี้นำการพัฒนาที่มีความสมดุลยั่งยืน

จุดมุ่งหมายของปรัชญาคือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนดังกล่าวแล้ว ในกลุ่มงานวิจัยนี้มีกรณีศึกษาที่แสดงว่า การประยุกต์ปรัชญาเพื่อการบริหารการพัฒนาในโลกแห่งความเป็นจริงทำได้ และทำให้เกิดความยั่งยืนจริง

การศึกษาของ พลิน ภูเจริญ (2550) ชี้ว่าบริษัทที่มีความยั่งยืนทางธุรกิจอย่างยาวนานมาก (Living Company) มีหลักการสำคัญเหมือนๆ กันในด้านยุทธศาสตร์และการจัดการที่เป็นไปตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ

(ก) แนวคิดอนุรักษ์นิยมทางการเงิน ตรงกับหลักการพอประมาณ คือ ไม่ลงทุนเกินตัว สัดส่วนของหนี้สินสูงไม่เกินมาตรฐาน ทำให้มีการเติบโตที่มั่นคง การพัฒนาที่ลงตัวของการจัดสรรทรัพยากรองค์กรที่สมดุลและสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจภายใต้การเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังมีความ มีเหตุมีผลและความรู้ เมื่อจะขยายกำลังการผลิตที่ต้องมีการลงทุนก็จะกระทำอย่างรอบคอบ

(ข) ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมองค์กรที่ยั่งยืนเหล่านี้ ให้ความสำคัญกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทำให้มีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ทางธุรกิจลักษณะเดียวกันในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอให้มีความร่วมสมัยกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

(ค) ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์และลักษณะเด่นเฉพาะพิเศษของธุรกิจ องค์กรธุรกิจ จะคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับบริษัท มีการสร้างความสัมพันธ์แบ่งปันความสำเร็จกับสังคมรอบข้าง เป็นไปตามเงื่อนไขคุณธรรม ปัจจุบันอาจอยู่ในรูปของการให้ความสำคัญรับผิดชอบต่อสังคม(Corporate Social Responsibility- CSR) ให้ความช่วยเหลือตอบแทนคืนกำไรให้สังคมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว หากจะได้รับการยอมรับจากชุมชนนั้น ต้องเป็นเงินที่ได้จากการดำเนินธุรกิจที่ซื่อสัตย์ สุจริต

(ง) มีความอดทนสูงกับความคิดนวัตกรรมใหม่ นั่นคือให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาองค์กร ทั้งความรู้จากพนักงานขององค์กร หรือจากความต้องการของลูกค้า ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เงื่อนไขความรู้ คือรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง คู่กับ มีความขยัน อดทน มีความเพียร ตามเงื่อนไขคุณธรรม

การศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ 4 กรณี ของ ธวัชชัย ศุภดิษฐ์ (2550) ทุกกรณีแสดงถึงการพัฒนาและการใช้ชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน โดยมีกรณีที่บุคคลเคยเป็นหนี้สามารถใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงจนพ้นจากความเป็นหนี้ได้ นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ชุมชนที่เคยทำไร่เลื่อนลอย ปลูกพืชเสพติด แต่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปตามปรัชญาที่ ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีได้ ทั้งนี้หลักการใหญ่ๆ รวมกันของกรณีศึกษาคือ มีความพอดีในการใช้ประโยชน์จากพื้นดินและมีการจัดสรรที่ดินตามความเหมาะสมกับภูมิสังคม มีความมีเหตุผลในการใช้ประโยชน์จากพื้นดินโดยยึดหลักความสมดุลและใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ ปฏิบัติได้ง่ายและมีต้นทุนต่ำ สร้างภูมิคุ้มกัน ในการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เกิดความยั่งยืน โดยลดแนวทางการปฏิบัติที่อาจก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่ทรัพยากรดินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มีการศึกษาทดลองตามภูมิประเทศที่เป็นจริงตามแนวพระราชดำริ นอกจากนี้ยังมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งองค์ความรู้และผลตอบแทนที่ได้รับจากพื้นดินของตนเองให้กับชุมชนรอบข้าง ตามหลักคุณธรรม ซึ่งสิ่งดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรดินและความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะสำหรับชุมชนที่มีอาชีพด้านการเกษตรกรรม

วิชัย รูปจำดี (2550) ชุมชนทั้งเมืองและชนบทในการเผชิญการเปลี่ยนแปลงจากภายในและภายนอกประเทศที่ทำให้ชุมชนมีความอ่อนแอ การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนไม่ใช่เรื่องง่าย กรณีศึกษาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2548) วิเคราะห์กรณีศึกษาชุมชนที่มีความยั่งยืน 5 ชุมชน พบว่ามีการบริหารตามแนวของปรัชญา เช่นเดียวกับ UNDP (2007) ซึ่งเสนอการพัฒนาเครือข่ายอินแปง

เครือข่ายอินแปงมีจุดกำเนิดในปี 2530 จากกลุ่มเล็กๆ ชุมชนเล็กๆ จนมีความสำเร็จเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งมีสมาชิกมากกว่าแสนคน ในหมู่บ้านเกือบ 9 แห่ง ใน 4 จังหวัดเป็นที่รู้จักทั่วไป โดยเดิมมีปัญหาหนี้สิน มีความเดือดร้อนจากการปลูกพืชพาณิชย์เชิงเดี่ยว พังพาดตนเองไม่ได้ แต่ปัจจุบันมีความเข้มแข็งทั้งด้านการเกษตร วิสาหกิจชุมชน การดูแลสุขภาพ การดูแลสิ่งแวดล้อม การให้การศึกษา ปัญหาหนี้สินหมดไป โดยชุมชนไม่ได้โคດเดี่ยวจากสังคม มีความเกี่ยวพันกับระบบตลาด สภาพเศรษฐกิจสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นปกติ แต่ควบคุมวิถีชีวิตของคนในชุมชนและการดำเนินการของชุมชน ได้มีความสงบ

การศึกษาดังกล่าวระบุว่า ชุมชนใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ปัญหา เมื่อต้องการจัดความยากจน ต้องการที่จะเลี้ยงกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ควบคุมชีวิตได้ยาก ก็พยายามยืนบนขาของตนเอง (Self-reliance) โดยใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ด้วยความรอบคอบตามศักยภาพของชุมชน โดยมีหลักทางสายกลาง ทั้งนี้ชุมชนสามารถสร้างความร่วมมือและขยายเครือข่ายความมีคุณธรรมของผู้นำและคนในชุมชน มีการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยการลงทุนในกองทุนเพื่อสวัสดิการต่างๆ โดยการสะสมความรู้ที่ได้จากการพัฒนา และโดยการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การค้นพบดังกล่าวเป็นสิ่งที่คาดหวังได้ เพราะความพอเพียงของปรัชญาเป็นทั้งวิธีการ(mean) และจุดหมายปลายทาง (end) คือ ความสมดุล ยั่งยืน เมื่อผู้ใดเลือกที่จะดำเนินวิธีการทางปรัชญาก็จะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ต้องการได้ตามแต่กรณี² หากใครต้องการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า โลด โผน หรือไม่ให้ความสำคัญกับความสมดุล แนวทางนี้ของปรัชญาก็คงไม่ใช่

ค) การประยุกต์เพื่อบริหารการพัฒนาคือ เน้นคนให้พอเพียง สร้างวิสัยทัศน์ และการจัดการตามสามห่วงสองเงื่อนไข

มักจะมีคำถามว่าหากจะประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะทำอย่างไร จากการศึกษาในด้านต่างๆ กระบวนการควรเป็นดังต่อไปนี้

การจัดการให้คนมีความพอเพียง

ดังได้กล่าวแล้วว่า การบริหารพัฒนาสมัยใหม่ เน้นที่การพัฒนาคน หลักของปรัชญาสามารถเป็นแนวทางการชี้นำพฤติกรรมของคนที่เหมาะสมได้

ดังนั้น จุดสำคัญของการประยุกต์ไม่ว่าเป็นการบริหารระดับใด ในระดับคือทำให้คนมีความพอเพียง โดยใช้หลักของปรัชญาเป็นแนวทาง ลักษณะที่สำคัญคือ

- พอประมาณ : ใช้จ่ายสมดุลกับรายรับ ซึ่งควรพิจารณาทั้งด้านรายรับและรายจ่าย โดยทั่วไปจะพบว่า การดูแลด้านรายจ่ายจะสามารถควบคุมได้ง่ายกว่าการเพิ่มรายรับ รวมถึงมีความเสี่ยงน้อยกว่า เพราะสามารถจะพิจารณาด้วยตนเองได้ว่ารายจ่ายใดสามารถลดได้ โดยไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น

² Anand Panyarachun ชี้ให้เห็นประเด็นนี้ในบทความ Herald Tribute May 26, 2006 ว่า “The king’s philosophy of ‘sufficiency economy’ offers...a more balanced, holistic and sustainable path of development and an alternative to the clearly unsustainable road the world is currently traveling down.”

- มีเหตุมีผล : มีความรอบคอบในการใช้จ่าย ไม่ใช้จ่ายเกินอรรถภาพ ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า ไม่เป็นผู้บริโภคนิยม
- มีภูมิคุ้มกัน : การมีเงินออม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพราะจะทำให้มีผู้ช่วยเหลือยามยาก รวมทั้งการดูแลสุขภาพเพื่อลดความเสี่ยงจากโรคร้ายไข้เจ็บ
- ความรู้คู่คุณธรรม : มีความรอบรู้ในการใช้ชีวิตและการทำงาน ประกอบอาชีพที่สุจริต ด้วยความขยันหมั่นเพียร ใช้สติปัญญาในการตัดสินใจต่างๆ เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ในการบริหารองค์กรภาครัฐและเอกชน ก็ต้องพยายามให้พนักงานมีลักษณะเช่นนี้ ในการบริหารชุมชนก็ต้องสร้างชุมชนที่ทำให้สมาชิกของชุมชนมีลักษณะเช่นนี้ ในการวางนโยบายพัฒนาระดับชาติก็ต้องมีมาตรการที่ทำให้คนมีพฤติกรรมเช่นนี้

เป็นที่น่าสังเกตว่า การบริโภคนิยมจะเป็นลักษณะที่ขัดแย้งกับความพอเพียงสูงมาก เพราะแสดงถึงการขาดความเหตุผลในการใช้จ่าย บริโภคแบบสุดโต่ง มีแนวโน้มที่จะมีความโลภ เพิ่มความเสี่ยงอาจมีพฤติกรรมที่ขาดคุณธรรมเพื่อให้ได้จ่ายตามที่ต้องการ

การนำปรัชญาสร้างวิสัยทัศน์

ในการบริหารผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีวิสัยทัศน์มองภาพของการพัฒนาตรงกัน ปรัชญาสามารถช่วยให้ทิศทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันได้ โดยผู้บริหารที่จะใช้หลักของปรัชญาในการดำเนินการพัฒนา กำหนดให้กรอบของปรัชญาเป็นวิสัยทัศน์ของการพัฒนา จะเป็นการสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ง่ายขึ้น เข้าใจถึงความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไม่ก้าวกระโดด ขีดกลางสายกลาง โดยมีความเป็นพลวัต (dynamics) คือการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง ที่คำนึงถึงความเสี่ยง รวมทั้งเห็นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม

สมบัติ กุสุมาวดี (2550) เสนอแนวทางการพัฒนาองค์กรตามแนวปรัชญาประการหนึ่ง คือการใช้ปรัชญาเป็นเสมือน “ฐานราก” หรือ “เสาเข็ม” ขององค์กร นั่นคือเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญสำหรับทุกคนไม่ว่าผู้บริหารและบุคลากร ซึ่งจะต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจ วิเคราะห์แนวทางที่จะนำมาใช้ในการพัฒนา เมื่อเป็นเช่นนี้องค์กรก็จะมีทิศทางที่ทุกคนเข้าใจร่วมกัน ทำงานเป็นแนวทางเดียวกัน

การบริหารจัดการตามสามห่วงสองเงื่อนไข

การศึกษาในกลุ่มงานวิจัยนี้พบว่า หลักของปรัชญาสามารถใช้ในการบริหารจัดการทุกกรณีโดยอาจมีจุดเน้นต่างกันบ้าง โดยในการบริหารใช้หลักสามห่วงสองเงื่อนไข ในการตัดสินใจโดยพิจารณาตามองค์ประกอบแต่ละด้านของปรัชญา

ในด้านความพอประมาณ จะต้องพิจารณาว่าเป้าหมายของการบริหารมีความเหมาะสมหรือไม่ มีความสุดโต่งหรือไม่ เป็นไปตามหลักทางสายกลางหรือไม่ หากตั้งเป้าหมายสูงเกินไปก็อาจจะมีต้นทุนที่สูงเกินไปและอาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หากตั้งเป้าหมายต่ำเกินไปจะทำให้ผลที่ได้น้อยเกินไป อาจทำให้ศักยภาพการพัฒนาในระยะยาวไม่ยั่งยืนได้ นอกจากนั้นจะต้องพิจารณาว่า มีความคุ้มค่าหรือไม่ การบริหารงานที่ สุดโต่งต้องการผลงานที่มากและเร็ว มักจะมีต้นทุนสูง ถึงจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาผลตอบแทนที่ได้รับ ก็จะขาดความคุ้มค่าได้

การคำนึงถึงความพอประมาณทำให้มีความสมดุลทั้งระยะสั้นและระยะยาว ในทางธุรกิจก็จะไม่ก่อนี้เกินตัว ในการบริหารภาครัฐก็จะคำนึงถึงทรัพยากรที่จำกัด รวมถึงความสมดุลของนโยบายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม การใช้ทุนในด้านต่างๆ ที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นทุนทางกายภาพ ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติและทุนทางสังคม

นอกจากนี้ควรพิจารณาถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง ว่าทำให้มีมากขึ้นหรือน้อยลงอย่างไร กรณีศึกษาในการบริหารทรัพยากรดินแสดงความพอประมาณในการบริหาร ที่เน้นความพอประมาณในด้านการพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะด้านอาหารและทรัพยากร ทำให้มีความมั่นคงเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ มีการจัดสรรที่ดินตามความเหมาะสมกับภูมิสังคม มีความสมดุลในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นกับระบบตลาดที่เหมาะสม

ในด้านความมีเหตุมีผล การบริหารจะมีความพอเพียงเมื่อการศึกษาวางแผนอย่างรอบคอบเพียงใด รู้ว่าผลกระทบในระยะสั้นและระยะยาวเป็นอย่างไร สามารถบรรลุผลได้หรือไม่ ยั่งยืนหรือไม่ พิจารณาถึง เป้าหมายและการดำเนินงานผลกระทบต่อคนกลุ่มไหน

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากกรณีการใช้ทรัพยากร ที่จะต้องมีความรอบรู้มีสติว่าทำอะไรให้เหมาะสมกับภูมิสังคม ไม่ว่าจะเป็นกรณีบุคคล ชุมชน วิชาชีพ ใช้ประโยชน์จากพื้นดินโดยยึดหลักความสมดุลและใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ ปฏิบัติได้ง่าย และมีต้นทุนต่ำ มีการดำเนินธุรกิจและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่จะสามารถนำบริษัทให้ประสบความสำเร็จนั้น การศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจเพื่อหาข้อมูลที่มีความถูกต้องชัดเจน เพื่อนำมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจทั้งระดับยุทธศาสตร์และ

ปฏิบัติเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมาก ในการบริหารภาครัฐและนโยบายกระบวนการตัดสินใจต้องมีพื้นฐานของความรู้ การไตร่ตรองและการมีส่วนร่วมของประชาชน

ส่วนประเด็นด้านการมีภูมิคุ้มกัน คือ การพิจารณาว่ามีความเสี่ยงใดบ้างที่ทำให้การพัฒนาไม่บรรลุผลตามที่ตั้งไว้ได้ มีการเตรียมที่จะรับความเสี่ยงหรือไม่ ซึ่งในแต่ละกรณีจะต่างกัน ในทางธุรกิจเป็นการจัดการเชิงกลยุทธ์ให้ความสำคัญกับการจำลองสถานการณ์ทั้งที่แย่ที่สุดและดีที่สุดของสิ่งแวดล้อมของตัวแปรธุรกิจที่สำคัญ เพื่อสร้างให้เกิดประสิทธิภาพและผลิตภาพขององค์กรผ่านการวางแผนในเชิงกลยุทธ์ที่วางแผนทั้งในระยะสั้น กลาง และระยะยาว และการเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

ในด้านการบริหารใช้ทรัพยากร คือ มีการกระจายผลผลิต เพื่อลดความเสี่ยงจากระบบตลาดลดแนวทางการปฏิบัติที่อาจก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่ทรัพยากรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ในด้านการบริหารภาครัฐและนโยบาย คือ มีการร่วมมือระหว่างรัฐกับองค์กรประชาสังคม เพื่อรับรู้และรับมือกับการเปลี่ยนแปลง การจัดการความเสี่ยงและพัฒนาระบบสัญญาณเตือนภัยจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน การสร้างระบบตาข่ายนิรภัย (Social safety net) สำหรับรองรับผู้ที่ประสบภัยจากการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้การจะมีความพอเพียงได้จะต้องมีเงื่อนไข ความรู้และคุณธรรม ในด้านความรู้การบริหารธุรกิจและองค์กร ต้องให้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาหน่วยงาน พัฒนาความรู้ของพนักงาน รู้ถึงความต้องการของลูกค้า และมีระบบการจัดการความรู้ที่ดี ในการจัดการทรัพยากรดิน ภูมิศึกษาชี้ว่า ความสำเร็จอยู่ที่การมีภูมิความรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ผู้นำไปใช้มีความรู้ มีการศึกษาหาความรู้และมีการอบรมด้านการจัดการทรัพยากรดินอย่างต่อเนื่อง มีการยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ในการปรับปรุงที่ดินและเกษตรอินทรีย์ มีความใฝ่รู้ทดลองจากสภาพที่เป็นจริง ส่วนการบริหารภาครัฐจะต้องมีการจัดการความรู้เพื่อการบริหาร การส่งเสริมการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ มีการพัฒนาการศึกษาและเสริมพลังประชาชนในการเรียนรู้เพื่อให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง

ในด้านเงื่อนไขคุณธรรม งานศึกษาด้านการบริหารพัฒนาเศรษฐกิจชี้ว่า ความซื่อสัตย์ เป็นทุนสังคมที่ผูกติดกับวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดธุรกรรมทางเศรษฐกิจ เพราะหากคนในสังคมมีความซื่อสัตย์ ก็จะทำให้คนในสังคมมีความไว้วางใจกัน เชื่อถือกัน ความไว้วางใจนี้จะช่วยส่งเสริมธุรกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ขจัดปัญหาผู้แสวงหาผลประโยชน์จากส่วนเกินทางเศรษฐกิจ และปัญหาการเอาเปรียบจากการรับรู้ข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกันให้หมดไปได้ และช่วยลดต้นทุนในการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจเช่นการฟ้องร้องได้ นอกจากนี้หากประชาชนยึดมั่นในหลักคุณธรรม เช่น มีความ

ข้อสำคัญ คิดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และแบ่งปันกัน ก็จะเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างระบบสถาบันอย่างเป็นทางการหรือทุนสังคมของภาครัฐที่เข้มแข็งได้

กรณีศึกษาการใช้ทรัพยากรดิน ก็แสดงว่าเงื่อนไขคุณธรรมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้มีความพอเพียง เช่น การที่ชุมชนเลิกปลูกพืชผล ลดการทำไร่เลื่อนลอย มุ่งปลูกพืชอินทรีย์ การที่ผู้นำใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิต เป็นคนขยัน ซื่อสัตย์ ให้ความรู้แก่ชุมชนและคนทั่วไป ทำให้ได้รับความเชื่อถือ การยอมรับ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความรู้ทั้งองค์ความรู้และผลตอบแทนที่ได้รับจากพื้นดินของตนให้คนรอบข้าง

การบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องมีคุณธรรมต่อสังคมรอบข้าง จะทำให้ได้รับการยอมรับและอยู่ร่วมกับภาคส่วนของสังคมได้ดี และต้องมีความเป็นธรรมมีการอภิบาลที่ดีในองค์กร ทำให้คนในองค์กรมีความสามัคคี มีความพากเพียร ทำให้องค์กรดำเนินงานตามพันธกิจได้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ

ง) การวางแผนและวิเคราะห์โครงการคือ เครื่องมือหลักในการบริหารเพื่อสร้างความพอเพียง

เครื่องมือหลักในการสร้างความพอประมาณและมีเหตุมีผลในการบริหาร คือ การวางแผน³ และการวิเคราะห์โครงการ การมีแผนของการบริหารการพัฒนาทำให้มีการพิจารณาเหตุผลความจำเป็นและความเหมาะสมของมาตรการหรือกิจกรรมต่างๆ ทำให้มีการกำหนดแนวทางหรือยุทธศาสตร์ในการดำเนินโครงการ เพื่อให้การปฏิบัติการให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ การวางแผนต้องมีการพิจารณาผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาว จึงเป็นการมองไปข้างหน้าเห็นภาพการดำเนินโครงการทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ ทั้งนี้การวางแผนก็ต้องเป็นไปตามกรอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ พิจารณาความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกัน⁴

การวิเคราะห์โครงการเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่จะทำให้เห็นความคุ้มค่าของมาตรการหรือโครงการสาธารณะ หลีกเลียงการสุดโต่งมากไปหรือน้อยไป การวิเคราะห์โครงการ คือ การคำนวณผลตอบแทนสุทธิของการลงทุน เป็นการเปรียบเทียบผลประโยชน์ กับต้นทุนของโครงการ ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการ ดังนั้น จึงเป็นพิจารณาระยะยาวตามหลักของปรัชญา โดยหากโครงการมีผลประโยชน์มากกว่าต้นทุน ก็จะเป็นโครงการที่มีความคุ้มค่าที่จะดำเนินการ หากผลตอบแทนสุทธิเป็นลบก็ไม่ควร

³ ในการวางแผนจะมีเครื่องมือด้านการจัดการที่จะใช้ในการวางแผนได้ตามความเหมาะสม เช่น SWOT Analysis Balanced Score Card KPI

⁴ วิชัย รูปชาติ (2550) เสนอ การประยุกต์หลักของปรัชญาในการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน และทำแผนชุมชน โดยยึดหลักความพอประมาณ คือ ทางสายกลางในการพัฒนา ความมีเหตุมีผล คือ การใช้กระบวนการวางแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ การมีภูมิคุ้มกัน คือ การพึ่งตนเองและไม่ทอดทิ้งกัน เงื่อนไขความรู้ คือ การสำรวจวิจัยชุมชนและการถกเถียงแลกเปลี่ยน เงื่อนไขคุณธรรม คือ การลดความเสี่ยงจากการสร้างวินัยตนเองและวินัยชุมชน

จะดำเนินโครงการ หากมีทรัพยากรจำกัด มาตรการหรือโครงการที่มีผลตอบแทนสุทธิสูง ก็จะได้ลำดับความสำคัญมากกว่ามาตรการที่มีผลตอบแทนสุทธิต่ำ

ในการวิเคราะห์โครงการตามหลักของปรัชญา จะต้องมีการวิเคราะห์ทั้งทางการเงิน และทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการดูความคุ้มค่าต่อสังคม ซึ่งจะรวมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือต้นทุนต่อสังคมอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ยังควรทำการวิเคราะห์ความเสี่ยงและผลตอบแทนต่อกลุ่มคนต่างๆ ด้วย

การวิเคราะห์โครงการเป็นเครื่องมือเชิงปริมาณที่สำคัญ ทำให้วิเคราะห์ได้ทั้งสามห่วง คือ ความคุ้มค่าในแง่ของความพอประมาณ การวิเคราะห์ตลอดอายุของโครงการคือการมองระยะยาวตามหลักความมีเหตุมีผล การวิเคราะห์ความเสี่ยงของโครงการคือการพิจารณาภูมิคุ้มกัน

การวางแผนและการวิเคราะห์โครงการเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่ใช้กันทั่วไป โดยมักจะไม่เห็นความเกี่ยวข้องกับปรัชญานี้ จึงไม่เห็นความสำคัญและอาจละเลยไป เช่น โครงการใหญ่ๆ ในภาครัฐ บางโครงการก็ขาดการวางแผนและวิเคราะห์โครงการที่เหมาะสม เมื่อเข้าใจว่าเป็นเครื่องมือหลักก็จะทำให้ต้องให้ความสำคัญละเลยไม่ได้ และทำให้การใช้วิเคราะห์ห้วงค์ประกอบของความพอเพียงที่ครบถ้วน

จ) การมีภูมิคุ้มกันของการพัฒนาคือ การบริหารความเสี่ยง

เมื่อพูดถึงความพอเพียงโดยทั่วไปมักไม่นึกการมีภูมิคุ้มกัน แต่การมีภูมิคุ้มกันนี้สำคัญมาก เพราะทำให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีสติ ทำให้ความผันผวนจะน้อยลง การที่จะสร้างภูมิคุ้มกันในการบริหารการพัฒนาคือการบริหารความเสี่ยงนั่นเอง ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับภาครัฐกิจ ราชการ ชุมชน ทำให้นักบริหารวิเคราะห์อนาคตและมีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในทางลบ

ในการมีภูมิคุ้มกันนี้จึงทำได้โดยมีแผนการบริหารความเสี่ยง โดยมีการระบุความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง (ทั้งความเป็นไปได้และผลกระทบ) การวางกลยุทธ์เพื่อจัดการความเสี่ยง (การหลีกเลี่ยง การควบคุมความสูญเสีย การรับความเสี่ยง หรือการถ่ายโอนความเสี่ยง) และการติดตามและประเมินผล

ความเสี่ยงของภาครัฐจะต่างกับธุรกิจ เพราะทางธุรกิจผลกระทบต่อความเสี่ยงจะกระทบฐานะทางการเงินและความมั่นคงของธุรกิจอย่างชัดเจน มักจะมีตัวชี้วัดเชิงปริมาณ โดยเฉพาะทางการเงิน นฤมล สอาดโหม (2550) อธิบายถึงความสำคัญของการบริหารความเสี่ยงสำหรับภาคเอกชนทั้งสถาบันการเงินและที่มิใช่สถาบันการเงิน โดยต้องมีการบริหารความเสี่ยงทั้งทางด้านนโยบายของรัฐบาลระดับมหภาค และระดับจุลภาคคือองค์กร โดยระดับนโยบายคือการมีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยง การมีองค์กรกำกับดูแล การมีกองทุนประกันภัยการสูญเสีย รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้าง

ตลาดทุนเพื่อความคล่องตัวในการใช้ตราสารทางการเงินบริหารความเสี่ยง ส่วนการบริหารความเสี่ยงระดับองค์กรเอกชน กลุ่มที่เป็นสถาบันการเงินมักจะมีกรอบแนวทางตามมาตรฐานสากลซึ่งนำมาใช้อ้างอิงได้ ส่วนธุรกิจที่ไม่ใช่การเงินต้องให้ความสำคัญการจัดทำแผนและกระบวนการบริหารความเสี่ยง

การประเมินความเสี่ยงของภาครัฐเป็นลักษณะที่จะต้องคำนึงว่า มีความเสี่ยงใดที่สำคัญที่จะเป็นอุปสรรคทำให้การดำเนินมาตรการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่อความเสี่ยงนั้นคืออะไร โดยประเภทของความเสี่ยงจะแตกต่างกันตามลักษณะของมาตรการหรือโครงการ โครงการลงทุนที่มีการกู้เงินจากต่างประเทศ ความเสี่ยงที่สำคัญอาจเป็นเรื่องของอัตราแลกเปลี่ยน โครงการที่การนำเข้าเครื่องจักรและวัสดุมาก ความเสี่ยงจะมาจากการผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนและราคาสินค้านำเข้า โครงการที่เกี่ยวกับการประกันราคาสินค้า ความเสี่ยง คือ การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าในตลาดต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงความต้องการสินค้า ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อปริมาณการผลิต รวมทั้งความเสี่ยงที่เกิดจากการทุจริต เมื่อเราสามารถวิเคราะห์ประเมินความเสี่ยงจากสาเหตุต่างๆ ได้ ก็จะสามารถหาเครื่องมือในการป้องกันหรือเตรียมตัวรับผลกระทบที่เหมาะสม รวมทั้งมีการติดตามข้อมูลเพื่อเป็นการเตือนภัยล่วงหน้าได้

หากพิจารณาในระดับประเทศ การจัดการความเสี่ยงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน คือ การมีระบบตาข่ายนิรภัยของสังคม (Social safety net) เช่น การประกันสังคม การประกันสุขภาพถ้วนหน้า อย่างทั่วถึง การประกันรายได้กรณีว่างงาน การมีกองทุนเพื่อการปรับตัวจากการเปิดเสรีทางการค้า ประเทศไทยมีระบบเหล่านี้มากขึ้นกว่าในอดีตมาก แต่ยังคงพัฒนาทั้งเชิงความครอบคลุมและคุณภาพ โดยมีความรอบคอบและคำนึงถึงความพอประมาณทางการเงินด้วย

อย่างไรก็ตาม วิณา นายสิบลุ่งเรือง, วิจิต หล่อจิระชุนห์กุล และนฤมล สอาดโสม (2550) ชี้ว่า เกษตรกรซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ ต้องเผชิญกับความเสี่ยงตลอดช่วงชีวิตวัยทำงานจากความไม่แน่นอนด้านรายได้และชีวิตหลังเกษียณ จากการที่ไม่มีกลไกใครรองรับความเสี่ยงเหล่านี้ ดังนั้นครัวเรือนเกษตรกรโดยส่วนมากจึงไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากขาดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เกี่ยวกับต้นทุนการผลิต และรายได้ที่ต้องใช้ในการดำรงชีพ เมื่อสุขภาพหรือคุณภาพ

การศึกษาจึงเสนอแนวคิดเบื้องต้นในการประกันความเสี่ยงนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวทางในการบริหารความเสี่ยง โดยใช้ระบบประกันสังคมเกษตรกร มีสองมาตรการ คือ **การประกันภัยต้นทุนการผลิตพืชผล** เพื่อบริหารความเสี่ยงด้านรายได้ให้กับเกษตรกรในวัยทำงาน เพราะลดความเสี่ยงจากการผันผวนของปัจจัยนำเข้าที่สำคัญที่สุด และ **การประกันสังคมเกษตรกร** เพื่อบริหารความเสี่ยงด้านรายได้

กับเกษตรกรหลังเกษียณอายุ โดยการศึกษาเสนอแนวทางเบื้องต้นในการจัดการการประกันทั้งสองแบบ ต้นทุนของรัฐบาล ผลประโยชน์แก่เกษตรกร แสดงถึงความเป็นไปได้ที่จะมีโครงการที่สร้างภูมิคุ้มกันแก่เกษตรกรที่ครอบคลุม แต่เนื่องจากการศึกษาเบื้องต้นจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อการดำเนินการต่อไป

3. การสร้างเงื่อนไขเพื่อความพอเพียง

ก) ความรู้ที่เกิดจากฐานระบบข้อมูลการบริหารที่ดี

กรณีศึกษาการบริหารการพัฒนาในแต่ละด้านได้แสดงให้เห็นความสำคัญของเงื่อนไขความรู้ การศึกษาในระดับมหภาคของ วิชิต หล่อจิระชุนห์กุล, จิราวัลย์ จิตรถเวช และปราโททย์ ก้าวเจริญ (2550) ชี้ว่าประเทศไทยจำเป็นต้องมีระบบข้อมูลที่สามารถปรับปรุงข้อมูลและเผยแพร่สารสนเทศต่างๆ ต่อสาธารณะได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพที่เป็นอยู่ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศ เพื่อให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ข้อมูลสร้างความรู้ เพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้อย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ฐานข้อมูลที่จำเป็นต่อการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจจำแนกออกเป็น 3 ฐานใหญ่ คือ ฐานข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ ฐานข้อมูลทางด้านสังคม และฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ฐานข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านสังคม มีหน่วยงานหลายหน่วยงานจัดเก็บและเผยแพร่ ซึ่งก็ควรแก่การพัฒนาปรับปรุงบางข้อมูล เช่น ข้อมูลที่ยังไม่ครอบคลุมระดับพื้นที่ก็ควรจะมีการจัดทำระดับพื้นที่ ข้อมูลทางการเงินภาครัฐต้องครอบคลุมการเงินนอกงบประมาณแผ่นดินและภาระทางการคลังของภาครัฐที่โปร่งใส ข้อมูลการเงินของภาคเอกชนควรพัฒนางบการเงินจำแนกภาคอุตสาหกรรม และภาคธุรกิจ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) เป็นฐานข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ในการแสดงสถานภาพครอบครัวและสังคมในระดับพื้นที่ ควรมีการปรับปรุงคุณภาพข้อมูล เป็นต้น

ฐานข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นระบบข้อมูลที่มีการจัดเก็บน้อย ทั้งที่เป็นความรู้ที่สามารถใช้ประโยชน์ในการพัฒนา เพราะเป็นความรู้ที่สร้างขึ้นอย่างมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ ภูมิศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น วิชิต หล่อจิระชุนห์กุล, จิราวัลย์ จิตรถเวช และ ปราโททย์ ก้าวเจริญ (2550) เสนอว่า “การจัดทำฐานความรู้โดยการบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้ที่ชัดเจน และความรู้ที่ฝังในตัวตนหรือในชุมชน จึงเป็นกระบวนการนำเสนอสู่ภายนอก เพื่อเป็นฐานสำหรับกระบวนการผสมผสานกระบวนการชิมชาบและกระบวนการสังสรรค์เสวนา เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรครอบคลุมถึงแนวคิดของปราชญ์ชาวบ้าน การประยุกต์ที่เป็นรูปธรรมของ

แนวคิดเหล่านั้น โครงการพระราชดำริที่ได้ดำเนินการในระดับพื้นที่ การบันทึกเป็นได้ทั้งรูปแบบข้อมูล ภาพ เสียง และ/หรือวีดิทัศน์”

การจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นระบบมีความสะดวกในการเข้าถึง จะทำให้ผู้วางแผนและประชาชนมีความรู้ที่จะดำเนินการตามปรัชญาได้ ฐานข้อมูลสำหรับการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องเป็นฐานข้อมูลที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้สาธารณะ เพื่อจะได้ทราบถึงสถานภาพความพอเพียงในด้านเศรษฐกิจและสังคม

การศึกษาดังกล่าวจึงเสนอระบบคลังข้อมูลสำหรับการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นคลังข้อมูลที่หน่วยงานที่รับผิดชอบการบูรณาการข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆ จัดเก็บเป็นประจำอยู่แล้ว เพื่อแสดงสถานภาพความพอเพียงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้เป็นข้อมูลสาธารณะที่สามารถนำไปประเมินความพอเพียงในมิติต่างๆ ได้

เนื่องจากคลังข้อมูลลักษณะนี้ จะต้องให้ความสะดวกแก่คนทั่วไปในการสืบค้น จึงจำเป็นต้องกำหนดวิธีการแปลงข้อมูลที่มีลักษณะที่เข้าของระบบเป็นศูนย์กลาง มาเป็นข้อมูลที่มีลักษณะที่ผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง โดยมียุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ การเผยแพร่ข้อมูล Meta data การใช้เว็บเทคโนโลยีและการสร้างชุมชนผู้สนใจ (Community of Interest - COI) และการลงทะเบียน Metadata

ข) การขับเคลื่อนพฤติกรรมและจิตสำนึกที่พอเพียง

ความพอเพียงจะเกิดขึ้นได้โดยทั่วไปในสังคมเมื่อคนมีพฤติกรรมที่พอเพียง การสร้างเงื่อนไขที่ทำให้คนมีจิตสำนึกพอเพียง (Sufficiency Economy mind set) จึงเป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตามจะกำหนดให้ชัดเจนยอมรับเป็นการทั่วไปถึงจิตสำนึกที่พอเพียงว่าเป็นอย่างไร ไม่ใช่เรื่องง่าย UNDP (2007) พิจารณาลักษณะผู้นำชุมชนที่น่าหลักของปรัชญาไปใช้สร้างชุมชนพอเพียงอย่างได้ผล สรุปว่าลักษณะร่วมกันคือ ก) ไม่เป็นผู้บริโภคนิยม แต่เข้าใจถึงการมีบริโภคที่ยั่งยืน ข) มีความใฝ่รู้ มีการทดลองกับความเป็นจริง ไม่คิดตำรา ค) มีความพากเพียร ง) มีความเอื้ออาทร จ) มีคุณธรรม ซึ่งคุณสมบัตินี้สะท้อนจิตสำนึกความพอเพียง

คุณเดือน พันธมนาวิน และดวงเดือน พันธมนาวิน (2550) แบ่งพฤติกรรมพอเพียงที่สำคัญเป็นสี่กลุ่มซึ่งสอดคล้องกับงาน UNDP (2007) คือ ก) พฤติกรรมตามคุณธรรม (การแสดงความรัก ความพอประมาณ ความอดทน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความสามัคคี การประหยัดและการออม) ข) พฤติกรรมรับนวัตกรรม (มีความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลง มีการนำแนวทางใหม่มาประยุกต์ใช้ ค) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง ง) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น

อาจกล่าวโดยทั่วไปได้ว่า ผู้ที่มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่พอเพียงจะเป็นผู้ที่ ก) ไม่ทำอะไรสุดโต่ง ไม่เป็นผู้บริโภคนิยม เห็นคุณค่าของการออม ข) มองระยะยาว ค) เป็นผู้ใฝ่รู้ ศึกษาจากความเป็นจริง ง) มีวินัยและความขยันอดทน จ) มีคุณธรรม เอื้ออาทร

องค์ความรู้ทางทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์จะสามารถระบุได้ว่า ปัจจัยใดจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มีจิตสำนึกพอเพียง คุณเดือน พันธุนาวิณ และดวงเดือน พันธุนาวิณ (2550) ประมวลองค์ความรู้จากงานวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมเศรษฐกิจพอเพียงตามกลุ่มข้างต้น ปัจจัยที่สำคัญในการทำนวยพฤติกรรมตามคุณธรรม คือ ทักษะที่ดีต่อพฤติกรรม สุขภาพจิต ปทัสถานทางสังคม การสนับสนุนทางสังคม การเปิดรับข่าวสารในด้านต่างๆ ลักษณะมองอนาคต ควบคุมตน และการเห็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรอบข้าง

ในด้านพฤติกรรมรับนวัตกรรม ปัจจัยที่สำคัญคือทักษะที่ดีต่อพฤติกรรม ในขณะที่พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตัวเอง ตัวแปรที่สำคัญในการทำนวยคือทักษะที่ดีต่อพฤติกรรม ลักษณะมองอนาคต ควบคุมตน ความรู้ การรับรู้ความเสี่ยง การเปิดรับข่าวสาร

ปัจจัยที่มีผลสำคัญในการทำนวยพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ การเห็นแบบอย่างที่ดีจากคนรอบข้าง การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรับสนับสนุนและใช้เหตุผล การเปิดรับข่าวสาร การรับรู้ปทัสถานของสังคม

ปัจจัยต่างๆ แสดงว่า จิตลักษณะของตนเอง สภาพแวดล้อมของสังคม ค่านิยม ระบบข่าวสาร ข้อมูล วัฒนธรรม เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนมีพฤติกรรมพอเพียง

ในด้านวัฒนธรรม จุฑาพรรณ ผดุงชีวิต (2550) วิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางวัฒนธรรมของไทย โดยพิจารณาเป็นสี่ประเด็น คือ ก) ปรัชญาในฐานะอุดมการณ์กระแสหลักและพันธกิจของชาติ ข) ในฐานะพุทธทัศน์ พัฒนามิติแห่งจิตด้านภย “ระลอกวิกฤตแห่งยุคสมัยใหม่” ค) ในฐานะภาคปฏิบัติ การจริงของวาทกรรมในการถนอมหรือสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทยว่าด้วยความสัมพันธ์ของสังคม ง) ในฐานะขบวนการขับเคลื่อนระดับชาติเชิงเอนกประสงค์สู่การปฏิรูปค่านิยมบางประการของไทย

การศึกษาสรุปว่า ในมิติวัฒนธรรม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควรจะได้รับส่งเสริมสนับสนุน และขับเคลื่อนอย่างแท้จริงในสังคมไทย โดยเน้นหลักการพึ่งพาตนเองได้ด้วยหลักทางสายกลาง ซึ่งเป็นหลักสำคัญในพุทธศาสนา ซึ่งจะสามารถนำไปสู่กระบวนการสร้างจิตสำนึกนิยมไทยและการสร้างระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรมที่ทำให้คนในชาติสามารถดำรงชีวิตและดำรงชาติอยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งทางภูมิปัญญาและภูมิธรรมของตนเอง

กล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างเงื่อนไข ทั้งเป็นส่วนของการขับเคลื่อนวัฒนธรรม และการสร้างพฤติกรรมพอเพียงแก่เด็กและเยาวชน โดยระบบการศึกษาต้องให้ความรู้เพื่อให้ผู้รับการศึกษา คิดเป็น วิเคราะห์เป็น มีสติ ใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ เพราะความรอบรู้จะเป็นเงื่อนไขให้สามารถสร้างความพอเพียงได้ ซึ่งมีการศึกษาหลายชิ้นที่ระบุว่าการศึกษาไทยมีปัญหาในการสร้างความรู้ที่ได้มาตรฐาน แก่เยาวชน (ตัวอย่างเช่น Kobsak Pootrakool and others) ดังนั้นการพัฒนาระบบการศึกษาจึงต้องได้รับการลำดับความสำคัญสูง

ทั้งนี้การศึกษานอกจากการศึกษารูปแบบเป็นทางการในสถานศึกษาแล้ว ต้องนำความรู้ของปรัชญา เผยแพร่ทั้งในระดับอาชีวะ มหาวิทยาลัย และการศึกษาที่ไม่เป็นทางการด้วย โดยนอกเหนือจากความรู้ การศึกษาแต่ละระดับจะต้องมีกิจกรรมที่เหมาะสมที่จะปลูกฝังคุณธรรม พฤติกรรมที่มีความพอประมาณ ไม่เป็นผู้บริโภคนิยม ไม่เบียดเบียนตน เห็นแก่ประโยชน์ของสังคม คุณค่าสิ่งแวดล้อม รู้จักสร้างภูมิคุ้มกัน ต่อความเสี่ยงและสิ่งเขี้ยวอนในด้านต่างๆ

นอกจากการศึกษา สื่อมวลชนก็มีอิทธิพลสูงในการกำหนดจิตสำนึกและพฤติกรรม สื่อจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของตัวเอง ในการสร้างความรู้และคุณธรรมในสังคม สื่อจึงควรมีความรู้ ความซื่อสัตย์ในปรัชญา มีบทบาทในการเผยแพร่ปรัชญาและร่วมขับเคลื่อนสร้างจิตสำนึกพอเพียง

ก) การสร้างคุณธรรม คือ การพัฒนาธรรมาภิบาล และบรรษัทภิบาล

ธรรมาภิบาล

ในการบริหารการพัฒนา หากภาครัฐไม่มีธรรมาภิบาล จะทำให้มีแรงจูงใจให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง ทำให้รายได้ของประเทศและประชาชนน้อยกว่าที่ควร ข้าราชการก็จะไม่มีประสิทธิภาพ ในการให้บริการประชาชน ยิ่งกว่านั้นหากระบบสังคมไม่มีการอภิบาลที่ดี ก็ยากที่จะมีความสงบในสังคม และความเป็นธรรมในการกระจายความเจริญ การพัฒนาจะไม่ยั่งยืน

ในการสร้างคุณธรรมภาครัฐ บทบาทและพฤติกรรมของข้าราชการมีความสำคัญสูง หากมีความโลภ ไม่คำนึงถึงจริยธรรม ทำให้ตัวเองมีความเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมที่สุดโคง ไม่พอประมาณทั้ง ในด้านวัตถุและจิตใจ การส่งเสริมคุณธรรมของราชการจึงสำคัญ

ณัฐฐา วินิจฉัยภาค (2550) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อจริยธรรมของข้าราชการที่สำคัญ 12 ปัจจัย สรุปว่า ปัจจัยส่งเสริมจริยธรรมคือ แบบอย่างที่ดีในการทำงานอย่างมีจริยธรรม สถานการณ์ในที่ทำงานที่ยั่งยืน สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการมีจริยธรรม การมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูง การมีลักษณะมุ่งอนาคต มีทัศนคติต่ออาชีพรับราชการที่ดี มีความรู้ด้าน

จริยธรรมของข้าราชการ การมีลักษณะทางศาสนาสูง การมีทัศนคติดีต่อพฤติกรรมจริยธรรมในงาน การมีสุขภาพจิตดีในการทำงานราชการ และการมีความเชื่ออำนาจในตนในการทำงาน

ปัจจัยดังกล่าวมีส่วนที่เป็นลักษณะข้าราชการ ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกที่มีคุณธรรม ส่งเสริมปัจจัยที่มีผลต่อการจริยธรรมรายบุคคลจะช่วยให้การสร้างคุณธรรมของราชการได้ อีกด้านหนึ่งเป็นส่วน ของระบบ หากให้ข้าราชการและสังคมมีคุณธรรม ต้องมีการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดี คือ ธรรมภิบาลนั่นเอง

หลักธรรมภิบาล คือ การบริหารและจัดการระบบเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนระบบ การเมืองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม (participatory) มีความโปร่งใส (transparent) โดยผู้ที่มีอำนาจมีความ รับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจของตน (accountability) ธรรมภิบาลทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ และสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติตามข้อกำหนด และกฎระเบียบ ตามกรอบของกฎหมาย (rule of law)

ลักษณะของธรรมภิบาล คือ

ความซื่อสัตย์และโปร่งใส (Honesty and Transparency) ผู้บริหารและการดำเนินการ ต้องมีความซื่อสัตย์และเปิดเผย ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องสามารถได้รับข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยและถูกต้อง ที่จะช่วยในการตรวจสอบการบริหารได้

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมแสดง การบริหารจัดการ ระบบประชาธิปไตยจึงเป็นพื้นฐานของธรรมภิบาล แต่ประชาชนยังต้องมีสิทธิที่จะ แสดงความคิดเห็น และมีช่องทางในการตรวจสอบการบริหารจัดการของภาครัฐได้ นอกเหนือจากสิทธิ การเลือกตั้ง

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) คือการมีความระบอบผู้ที่รับผิดชอบต่อสังคมในการ บริหารหรือการดำเนินงานให้เป็นที่ประจักษ์ ซึ่งจะช่วยให้การตรวจสอบได้ รวมทั้งมีประสิทธิภาพในการ ทำงาน เพราะมีผู้รับผิดชอบต่อการบริหารงานที่ชัดเจน

ความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ระบบการเมืองต้องเป็นที่ยอมรับ ตัวระบบไม่เป็นที่ยอมรับ ผู้บริหารก็ไม่สามารถทำงานได้

ความเป็นธรรมของกฎระเบียบ (Fair Regulatory) กฎหมายและกฎระเบียบที่ใช้ใน การบริหารและดำเนินการต้องมีความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ มีความชัดเจนความคงเส้นคงวาในการ

ดีความ กรอบเหล่านี้จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ประชาชนมีความสมานฉันท์ มีความยินดีที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย

ความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จของผลลัพธ์ (Efficiency and Effectiveness) การบริหารงานที่มีธรรมาภิบาลต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพ คือต้นทุนต้องเหมาะสม มีความคุ้มค่า เพราะหากมีต้นทุนสูงเกินไป การดำเนินงานก็อาจจะไม่บรรลุผล หรือมีผลกระทบในด้านลบในมิติอื่นๆ ได้นอกจากนี้ การบริหารที่ดีต้องมุ่งผลลัพธ์มากกว่าการเน้นที่กระบวนการด้วย

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลจึงต้องดำเนินการตามหลักการนี้ โดยกระบวนการประชาธิปไตยที่มีส่วนร่วมของประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญ

ปัญหาสำคัญจากการขาดธรรมาภิบาลที่มีผลกระทบสูง คือ การฉ้อราษฎร์บังหลวง (Corruption) ซึ่งคือ การใช้ประโยชน์ของสถาบันสาธารณะ (Public Institution) เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ทำให้การพัฒนาไม่พอเพียง เพราะทำให้ต้นทุนของสังคมทุกด้านสูงขึ้น มักจะกีดกันการแข่งขันทางเศรษฐกิจ บั่นทอนประสิทธิภาพของการบริหารงานของรัฐ และทำให้คนจนเดือดร้อน

ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ แรงจูงใจที่ทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง มีสาเหตุสำคัญที่การมีอำนาจและตัดสินใจให้ประโยชน์แก่ผู้ใดก็ได้ของเจ้าหน้าที่ เช่น การให้อำนาจออกใบอนุญาตทำธุรกิจต่างๆ การที่ให้อำนาจการประเมินภาษี บางทีระเบียบกฎหมายนโยบายต่างๆ ก็มาจากผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่เองที่จะสร้างอำนาจตนเองในการให้คุณให้โทษ ซึ่งหากขาดระบบตรวจสอบที่ดีก็จะกลายเป็นการให้อำนาจที่เบ็ดเสร็จ ช่องทางและแรงจูงใจในการฉ้อราษฎร์บังหลวงจึงเกิดขึ้น

ผู้ที่รับบริการก็อาจมีแรงจูงใจที่จะส่งเสริมการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ หากว่าจะเป็นประโยชน์แก่ตัว เช่น ทำให้การติดต่อมีความสะดวกเร็วขึ้น หรือเพื่อกีดกันคู่แข่ง หรือเพื่อเสียภาษีน้อยลง

ดังนั้นหลักการสำคัญเพื่อลดการฉ้อราษฎร์บังหลวง คือ การลดอำนาจการใช้ดุลพินิจโดยต้องลดกฎระเบียบที่ไม่จำเป็นที่เป็นโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจในทางมิชอบ มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มความโปร่งใส ความชัดเจนโปร่งใสของกฎหมาย กฎเกณฑ์ต่างๆ และกระบวนการของราชการ ลดบทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจ

อีกด้านหนึ่งคือ การส่งเสริมข้าราชการที่สุจริตทำงานได้ดี โดยการมีข้าราชการที่มีคุณภาพ การที่ข้าราชการมีเงินเดือนแข่งขันได้กับภาคเอกชน ตัวอย่างที่ดีจากผู้นำ ในขณะเดียวกันก็มีการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง

โดยทั่วไปต้องมีการปฏิรูปสถาบัน องค์กรด้านป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง มีความเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ การกระจายอำนาจเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ง่ายขึ้น การมีกฎเกณฑ์การเลือกตั้งที่เหมาะสม มีความยุติธรรม เพื่อให้ผู้มีอำนาจมีคุณธรรม ความอิสระของสื่อและองค์กรสาธารณะประโยชน์ที่มีความรับผิดชอบ เพราะสถาบันนี้จะตรวจสอบภาครัฐแทนประชาชนได้

โดยสรุปคุณธรรมในการบริหารการพัฒนา คือ การปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างมีส่วนร่วม ตามหลักธรรมาภิบาล และมีเครื่องมือในการแก้ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

บรรษัทภิบาล

ถ้าภาครัฐมีคุณธรรม แต่ภาคเอกชนไม่มีคุณธรรม ความพอเพียงตามปรัชญาที่เกิดขึ้นไม่ได้ วิกฤตเศรษฐกิจของไทยในปี 2540 เกิดจากความไม่พอเพียงของภาคเอกชนมากกว่าของภาครัฐ ต่างจากในกรณีของประเทศลาตินอเมริกาที่วิกฤตเศรษฐกิจเกิดจากภาครัฐ

บรรษัทภิบาล คือ ระบบการบริหารและควบคุมการดำเนินงานของธุรกิจ ให้มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส มีข้อมูลที่เปิดเผย เพื่อให้บริษัทบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ที่จะให้ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของธุรกิจ ซึ่งในหลักการแล้วคือการดำเนินงานเพื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้ประโยชน์ในระยะยาว ซึ่งแนวการปฏิบัติแบบดั้งเดิมจะเป็นกำไรเพื่อผู้ถือหุ้น การบริหารจัดการจึงต้องการให้หุ้นมีราคาสูงๆ พิจารณานั่นเรื่องบัญชี เพราะว่าถ้าราคาหุ้นสูง ผู้ถือหุ้นก็ได้กำไรมาก แต่ปัจจุบันทำให้ความหมายในเชิงบริหารเปลี่ยนแปลงไป ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ประกอบด้วย ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ ผู้ขายวัตถุดิบ ลูกค้า สังคม พนักงาน หลักการบรรษัทภิบาลจึงต้องการให้บริษัททำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ประโยชน์

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์อธิบายความจำเป็นของการมีระบบบรรษัทภิบาลว่า เพื่อป้องกันปัญหาที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีข้อมูลการบริหารไม่เท่ากับฝ่ายบริหารจัดการ (Asymmetric information) ผู้บริหารจะมีข้อมูลมากกว่า เพราะเป็นผู้ดำเนินงาน ส่วนเจ้าของจะได้ข้อมูลตามที่ฝ่ายจัดการเสนอ ถ้าหากฝ่ายจัดการมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของเจ้าของจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ทำให้ตัวเองหรือเจ้าของไม่ได้ประโยชน์สูงสุด หรือถ้าแยกว่านั่นตัวแทนก็จะหาผลประโยชน์ส่วนตัว มีแนวโน้มที่ฝ่ายจัดการจะโกง ทำให้เกิดปัญหาขึ้น (Principal-agent Problem) จำเป็นต้องมีระบบบรรษัทภิบาลเข้ามาควบคุมดูแลมิให้เกิดความเสียหายได้

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และชัยสิทธิ์ อนุชิตวรวงศ์ (2549) กล่าวถึงลักษณะปัญหาบรรษัทภิบาลก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ เช่น ก) การปล่อยเงินกู้โดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ดำเนินธุรกิจที่

ไม่รอบคอบและมีความเสี่ยงสูง ข) การถ่ายโอนกำไรระหว่างบริษัท โดยทั่วไปการถ่ายโอนกำไรจากบริษัทที่มีผู้ร่วมทุนหรือผู้ถือหุ้นหลายราย ไปยังบริษัทที่ตนเองเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่หรือป็นเจ้าของแต่ผู้เดียว ค) การอนุมัติให้ผลตอบแทนแก่กรรมการที่สูงเกินควร โดยไม่สอดคล้องกับผลงาน ง) การใช้ข้อมูลภายในเพื่อประโยชน์ในการค้ากำไรจากหุ้น

หลักสำคัญในการแก้ปัญหา คือ การมีระบบกำกับให้ผู้บริหารรักษาผลประโยชน์ของเจ้าของ และตรวจสอบได้ โดยการมีระบบให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ (Accountability) ความโปร่งใส (Transparency) ความเสมอภาค (Equity) มีการลงโทษผู้บริหารที่ฉ้อโกง

นอกจากนี้ยังต้องมีระบบข่าวสารข้อมูลที่ดีแก่ผู้ลงทุน เพื่อให้ลงทุนในบริษัทที่มีผลประกอบการที่ดี มีบรรษัทภิบาลที่ดี มีระบบการตรวจสอบภายในที่ดี

หลังวิกฤติเศรษฐกิจ ธุรกิจไทยจะมีโครงสร้างการกระจายตัวของหุ้นมากขึ้น ทำให้ระบบบรรษัทภิบาลเปลี่ยนไป องค์กรที่กำกับดูแลได้มีการพัฒนาระบบบรรษัทภิบาลมีการออกกฎเกณฑ์การประกอบธุรกิจตามมาตรฐานต่างประเทศ มีการนำมาตรฐานบัญชีที่เป็นมาตรฐาน นอกจากนี้ ในปี 2547 ประเทศไทยได้เข้าร่วมโครงการประเมินผลการปฏิบัติตามมาตรฐานสากลด้านบรรษัทภิบาล (Corporate Governance-Report on the Observance of Standards and Codes) โดยเกณฑ์ในการประเมินประกอบด้วย 6 หมวด ดังนี้โครงสร้างพื้นฐานด้านบรรษัทภิบาล สิทธิของผู้ถือหุ้น การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียม ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของบริษัท การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส บทบาทและความรับผิดชอบของกรรมการบริษัท จากผลการประเมินจะเห็นได้ว่า โดยทั่วไปแล้ว มาตรฐานอภิบาลของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลภาคธุรกิจของ OECD โดยเฉพาะในเรื่องของการเปิดเผยข้อมูลทั้ง ก.ล.ต. และตลท. กล่าวได้ว่าหลังวิกฤติบรรษัทภิบาลของไทยดีขึ้น อย่างไรก็ตาม เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และชัยสิทธิ์ อนุชิตวรวงศ์ (2549) ระบุว่ามีปัญหาการอภิบาลใหม่ในตลาดหลักทรัพย์ที่มีการขยายตัวสูงแต่ขนาดตลาดหลักทรัพย์ยังเล็ก ทำให้มีการสร้างราคาหุ้นได้

4. สรุปและนัยยะเชิงนโยบาย

การทบทวนองค์ความรู้การบริหารการพัฒนาในด้านต่างๆ สรุปได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นความรู้พัฒนบริหารศาสตร์ร่วมสมัย และยังขยายความรู้โดยให้แนวทางและจุดเน้นในการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ให้ความสำคัญทั้งวัตถุ จิตปัญญา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี พัฒนาให้โดยคนมีความสำคัญสูงสุดและเสนอกรอบการดำรงชีวิตและลักษณะของคนที่เหมาะสม เน้นความเข้าใจและรู้เท่าทันในความเป็นพลวัตของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้การพัฒนาที่มีความสมดุลและยั่งยืน

กรณีศึกษาต่างๆ แสดงว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาทำได้จริงไม่ว่าในระดับใด และนำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนา โดยหลักการสำคัญในการประยุกต์คือ การมีวิสัยทัศน์การบริหารตามปรัชญา ที่จะไม่ทำอะไรที่สุดต่อง มีความรอบรู้รอบคอบ และคำนึงถึงความเสี่ยง มีการบริหารจัดการตามหลักตามห่วงสองเงื่อนไข โดยเครื่องมือสำคัญคือ การวางแผน การวิเคราะห์ โครงการและการบริหารความเสี่ยง

การสร้างเงื่อนไขพื้นฐานเพื่อความพอเพียงในสังคมคือ การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการบริหาร คือ ฐานข้อมูลเศรษฐกิจ ฐานข้อมูลสังคม และฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งควรมีระบบคลังข้อมูลที่จะมีความสะดวกในการเข้าถึงเพื่อวิเคราะห์ความพอเพียงในด้านต่างๆ

นอกจากนี้จะต้องสร้างเงื่อนไขเพื่อให้คนในสังคมมีจิตสำนึกเศรษฐกิจพอเพียง โดยการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมการศึกษา และการพัฒนาธรรมาภิบาลและบรรษัทภิบาล

ทั้งนี้สังคมไทยยังต้องทำอะไรหลายอย่างเพื่อสร้างความพอเพียง โดยรัฐบาลต้องมีบทบาทในการสร้างสถาบันสนับสนุนความพอเพียงในสังคม เช่น การมีฐานข้อมูลและระบบคลังข้อมูลเพื่อความสะดวกในการสืบค้นดังกล่าวแล้ว

การพัฒนาการศึกษาที่ต้องให้ความรู้เพื่อให้ผู้รับการศึกษาคิดเป็น วิเคราะห์เป็น มีสติ ใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ นอกเหนือจากความรู้ การศึกษาแต่ละระดับจะต้องมีกิจกรรมที่เหมาะสมที่จะปลูกฝังคุณธรรม พฤติกรรมที่มีความพอประมาณ ไม่เป็นผู้บริโภคนิยม ไม่เบียดเบียนตน เห็นแก่ประโยชน์ของสังคม คุณค่าสิ่งแวดล้อม รู้จักสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงและสิ่งเข้ายวนในด้านต่างๆ

การพัฒนาธรรมาภิบาลและบรรษัทภิบาลก็ยังมีความจำเป็นสูง แม้ว่าหลังวิกฤติบรรษัทภิบาลจะดีขึ้น แต่ก็มีปัญหาใหม่ในการอภิบาลตลาดหลักทรัพย์ และยังไม่มีความชัดเจนว่าธรรมาภิบาลมีการพัฒนาที่ชัดเจน ธรรมาภิบาลภาครัฐจะมีความสลับซับซ้อนมากกว่าการอภิบาลในภาคเอกชน เพราะตรวจสอบและประเมินผลยากกว่า เนื่องจากภาครัฐไม่มีตัวชี้วัดแสดงปัญหาที่วัดได้ที่ชัดเจน แม้ว่าต้นทุนของปัญหาจะสูงกว่าภาคเอกชน รวมทั้งกลไกตลาดไม่สามารถแสดงออกถึงปัญหาได้ การพัฒนาธรรมาภิบาลต้องอาศัยการขับเคลื่อนอย่างจริงจังจากทั้งภาครัฐและภาคประชาชน

การสร้างระบบตาข่ายนิรภัยของสังคมให้ทั่วถึงจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันได้อย่างดี ภาคเกษตรยังมีความเสี่ยงด้านรายได้สูง และขาดมาตรการจัดการความเสี่ยง ระบบประกันความเสี่ยงในภาคเกษตรจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันได้ จึงควรมีการศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตามระบบตาข่ายนิรภัยของสังคมนี้ต้องทำอย่างรอบคอบและพอประมาณ เพราะประสบการณ์จากหลายประเทศพบว่า การวางแผนและจัดการที่ไม่ดีทำให้เป็นปัญหาที่ร้ายแรงต่อภาระการคลังของรัฐได้

การขับเคลื่อนด้านวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะความพอเพียงเป็นเรื่องของพฤติกรรมคน ต้องสร้างวัฒนธรรมจิตสำนึกความพอเพียง (Sufficiency Mind set) ดังนั้นสื่อมวลชนซึ่งอิทธิพลสูงในการกำหนดจิตสำนึกและพฤติกรรม จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของตัวเองในการสร้างความรู้และคุณธรรมในสังคม สื่อจึงควรมีความรู้ ความซบซึ้งในปรัชญา เพื่อมีบทบาทในการเผยแพร่ปรัชญาและร่วมขับเคลื่อนสร้างจิตสำนึกพอเพียงในสังคม

เอกสารอ้างอิง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2548) *กรณีศึกษาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จุฬาพรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต (2550) *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การตีความเชิงวิพากษ์ว่าด้วยมิติทางวัฒนธรรมจากมุมมองหลังสมัยใหม่* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ณัฐฐา วินิจฉัยภาค (2550) *การพัฒนาคุณธรรมของข้าราชการเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

คุณเดือน พันธมนาวิน และดวงเดือน พันธมนาวิน (2550) *หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล : ทฤษฎีและผลวิจัยเพื่อสร้างค่านิยมในแนวคิดพฤติกรรมศาสตร์* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และชัยสิทธิ์ อนุชิตวรวงศ์ (2549) *อภิบาลของบริษัทไทยกับการพัฒนาตลาดหุ้นหลังวิกฤตเศรษฐกิจ : หนีเสือปะจระเข้* เอกสารประกอบการวิจัยประจำปี สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ธวัชชัย สุภดิษฐ์ (2550) *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการทรัพยากรดิน* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

นฤมล สอาดโคม (2550) *การบริหารความเสี่ยงภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับภาคเอกชน* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ประสพโชค มั่งสวัสดิ์ (2550) *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารเศรษฐกิจ* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผลิน ภูัจญ (2550) *ความพอเพียงที่ยิ่งใหญ่และยั่งยืนกับการจัดการร่วมสมัย : ตัวแบบธุรกิจสั้นเกล้า* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2550) *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการภาครัฐ* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วิจิต หล่อจิระชุนท์กุล, จิราวัลย์ จิตรถเวช และปราโททย์ ก้วเจริญ (2550) *คลังข้อมูลสำหรับการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วิชัย รูปขำดี (2550) *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชน* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วีณา ฉายศิลป์รุ่งเรือง, วิจิต หล่อจิระชุนห์กุล และนฤมล สอาดโณม (2550) *การประกันสังคมเกษตรกร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สมบัติ กุศุมาวลี (2550) *หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาองค์กร* เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Kobsak Pootrakool and others 2006 *Human Capital Policy: Building a Competitive Workforce for 21st Century Thailand* a paper presented at BOT Symposium, August.

Stiglitz Joseph, Jose Ocampo, Shari Spiegel, Ricardo Ffrench-Davis, and Deepak Nayyar (2006) **Stability with Growth: Macroeconomics, Liberalization, and Development** New York: Oxford University Press.

United Nations Development Programme (2007) **Thailand Human Development Report 2007: Sufficiency Economy and Human Development** Bangkok: UNDP.